

Βασισμένοι στη Μετάφραση: Μεταφράζουμε, εμβαθύνουμε, επικοινωνούμε σε περιβάλλον wiki

Σοφία Μπαλτά¹, Γεωργία Ζήση²
mpaltasofia@gmail.com, gezisi@gmail.com

¹ Σχολική Σύμβουλος Ν. Βοιωτίας

² Εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Περίληψη

Η διδακτική μας πρόταση, αξιοποιώντας τη δυναμική των ΤΠΕ, συνδέει διαθεματικά τα διδακτικά αντικείμενα που διδάσκονται στη Β' Λυκείου: Αρχαία Ελληνική Γραμματεία, Έκφραση-Έκθεση και Λογοτεχνία, πάνω στον κοινό άξονα μελέτης και παραγωγής της γλώσσας. Παράλληλα αξιοποιεί και την αφομοιωμένη σχολική γνώση του παρελθόντος (Έκφραση-Έκθεση, Θεατρολογία). Στόχος είναι να αναπτυχθεί ένα σενάριο βασισμένο στη διαδικασία της μετάφρασης και στις δυναμικές προεκτάσεις της. Το εγχείρημα που θεωρητικά υποστηρίζεται από τις αρχές του κονστρουκτιβισμού, ακολουθεί την επικοινωνιακή προσέγγιση στη διδασκαλία της γλώσσας και τις πρακτικές της συνεργατικής μάθησης. Συγχρόνως, δίνοντας έμφαση στη διαδικτυακή έρευνα, αξιοποιεί εργαλεία του διαδικτύου και συγκεκριμένα εφαρμογές τύπου wiki αλλά και τα ηλεκτρονικά εργαλεία ενδογλωσσικής μετάφρασης και των λεξικών.

Λέξεις κλειδιά: επικοδομισμός, επικοινωνιακή προσέγγιση, wiki

Εισαγωγή

Με την εισήγησή μας προτείνουμε τον συνδυασμό θεωρητικών γνωστικών αντικειμένων για να αναδείξουμε μια νέα προβληματική της μεταφραστικής διαδικασίας του αρχαίου ελληνικού λόγου. Στόχος μας είναι να αποτελέσει η διαδικασία αυτή ερέθισμα για την εξασφάλιση της ενεργού συμμετοχής των μαθητών/τριών της Β' τάξης Λυκείου σε μαθήματα για τα οποία δείχνουν, κατά κοινή διαπίστωση, μειωμένο ενδιαφέρον. Απώτερος στόχος είναι ασφαλώς η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών και η διεύρυνση του πνευματικού τους ορίζοντα, μέσα από τη λεπτομερή μελέτη της γλώσσας. Σε αυτήν την κατάκτηση θα τους βοηθήσει η «ενέργεια» της μετάφρασης (Κακριδής, 1979).

Η μετάφραση του αρχαίου λόγου, ζήτημα ιστορικά φορτισμένο για την ελληνική σχολική πραγματικότητα από την αρχή του 20ού αι., ενώ αποτελεί πεδίο δοκιμής και δοκιμασίας διανοουμένων και λογοτεχνών αλλά και επίλεκτων μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας -Ελ. Βενιζέλου, Ν. Καζαντζάκη, Ι. Θ. Κακριδή, Δ. Μαρωνίτη, Κ. Γεωργουσόπουλου, Γ. Δάλλα κ. ά - για το σχολείο παραμένει ακόμη και σήμερα, δέσμια μονομερών πρακτικών που εστιάζουν στην αναζήτηση της λέξης, στο πλαίσιο της ορθής σύνταξης. Η μεταφραστική διαδικασία, σύμφωνα και με τις "Οδηγίες για τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων στο Λύκειο» (ΟΕΔΒ, 1998), για κάθε κειμενικό είδος, ανάλογα με το σκοπό που επιτελεί, θα πρέπει να εκλαμβάνεται ως μια ενεργητική πράξη, κατά την οποία ο μαθητής θα έχει να επιλέξει, ανάμεσα σε εναλλακτικές μεταφραστικές λύσεις, εκείνη που θα αποδίδει καλύτερα την επικοινωνιακή λειτουργία του πρωτοτύπου και ταυτόχρονα δεν θα παραβιάζει τα εκφραστικά όρια της νέας ελληνικής.

Η συγκεκριμένη διδακτική πρόταση, εντάσσεται στο πλαίσιο των ημιτυπικών μορφών τεχνολογισμένου. Ολοκληρώνεται με την παραγωγή ενός πολυδιάστατου προϊόντος (εφαρμογή wiki, μεταφρασμένο κείμενο, δραματοποιημένος λόγος, παράσταση) το οποίο ειδικά με την αξιοποίηση της εφαρμογής wiki, μπορεί να αποτελέσει κοινό πεδίο άσκησης και επεξεργασίας του λόγου, από τους μαθητές μιας, προκαθορισμένης στον αριθμό, ομάδας ελληνικών και αγγλόφωνων σχολείων. Η διδασκαλία της δραματικής ποίησης, σύμφωνα άλλωστε και με το σκεπτικό των Προγραμμάτων Σπουδών προσφέρει το κατάλληλο πεδίο για μια δημιουργική εμπλοκή, σε δραστηριότητες πέρα από τις αναμενόμενες, που συνδέουν συναφή διδακτικά αντικείμενα, και ενέχουν προοπτική μακράς διάρκειας.

Το θεωρητικό πλαίσιο

Ο εποικοδομισμός, σύγχρονη θεωρία μάθησης

Ο εποικοδομισμός υπογραμμίζει την αξία της ενεργητικής μάθησης (enactive learning) μέσω της αυτενέργειας, καθώς και της εικονιστικής αναπαράστασης (iconic representation) των διδασκόμενων γνωστικών αντικειμένων με τη χρήση εποπτικών μέσων. Έμφαση επίσης δίνει στη διαδικασία δόμησης της γνώσης (J. Piaget από ΠΥ, 2007) μέσω της κοινωνικής αλληλεπίδρασης (L. Vygotsky από ΠΥ, 2007), σύμφωνα με τις οποίες η γνώση οικοδομείται σε μια διαδικασία σταδιακής διαφοροποίησης και συντονισμού των αρχικών ενεργειών του ατόμου και μέσα από τη συνεχή αλληλεπίδραση εμπειρίας και λογικής.

Επικοινωνιακή προσέγγιση στη διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας

Βασισμένη στις διατυπωμένες, σταδιακά, από τους N. Chomsky, D. Hymes (Hymes, 1972) και M.A.K. Halliday (Halliday, 1978), θέσεις τους για την «επικοινωνιακή ικανότητα», στην οποία οδηγήθηκαν μέσω της θεωρίας τους για την «competence» (ικανότητα) και «linguistic performance» (γλωσσική επιτέλεση: γλωσσική πλήρωση ή πραγμάτωση στα ελληνικά), η επικοινωνιακή προσέγγιση, ως κυρίαρχο πλαίσιο για τη διδασκαλία της γλώσσας, δεν θέτει τη μορφολογική δομή του λόγου και την πρόταση, ως δομικά στοιχεία του, αλλά τα κείμενα, προφορικά και γραπτά, και επιδιώκει την κατανόηση της στρατηγικής παραγωγής τους. Οι απόψεις των ανωτέρω θεωρητικών και άλλων που ακολούθησαν, συνέβαλαν σταδιακά στην αναθεώρηση του τρόπου της γλωσσικής διδασκαλίας, δίνοντας έμφαση κυρίως στη χρήση της γλώσσας και όχι τόσο στη σπουδή της γλωσσικής δομής (Αδαλόγλου, 2007). Με την έννοια αυτή οι μαθητές, μέσα από ποικίλες δραστηριότητες που είναι σκόπιμο να ανάγονται σε διαφορετικό επικοινωνιακό πλαίσιο, το οποίο δημιουργεί προϋποθέσεις αλληλεπίδρασης μεταξύ τους, χρησιμοποιούν τη γλώσσα και προσπαθούν να εκφραστούν με τρόπο που να ανταποκρίνεται στις προσδοκίες των συνομιλητών/τριών ή των αναγνωστών/στριών τους.

Η εφαρμογή wiki, ανοιχτό περιβάλλον μάθησης

Το γεγονός ότι η μετάφραση εκλαμβάνεται ως δυναμική ενέργεια στον παρόντα διδακτικό σχεδιασμό, μας οδηγεί στην επιλογή της εφαρμογής wiki, ως του κατάλληλου περιβάλλοντος για να παραχθεί. Μέσω αυτής οι μαθητές θα αναπτύξουν τις αναμενόμενες νοητικές, κοινωνικές και επικοινωνιακές δεξιότητες σε ένα περιβάλλον συνεργατικής μάθησης (Downes, 2005). Το wiki, σύνολο διασυνδεδεμένων ιστοσελίδων, που οι ίδιοι οι χρήστες δημιουργούν, επεξεργάζονται και επεκτείνουν, αποτελεί μια σχετικά απλή, εύχρηστη, διατηρούμενη από το χρήστη, βάση δεδομένων για αναζήτηση πληροφορίας ενώ, παράλληλα, μπορεί να περιλαμβάνει κείμενο, εικόνες και αρχεία ήχου ή βίντεο. Ιδιαίτερα

για την ανάπτυξη του συγκεκριμένου σχεδίου διδασκαλίας προσφέρεται διότι διαθέτει και ένα ακόμη πλεονέκτημα που διευκολύνει τη σχολική πρακτική: παρέχει τη δυνατότητα καταγραφής και παρακολούθησης του ιστορικού της σελίδας, τη συχνότητα επισκέψεων, την ποσότητα και ποιότητα σχολίων από τους διάφορους χρήστες τους, πράγμα που επιτρέπει τη συνεχή ανατροφοδότηση, τον αναστοχασμό αλλά και την αξιολόγηση (Σιδηροπούλου & Μαυροματάκη, 2008).

Η διδακτική πρόταση: προϋποθέσεις και εφαρμογή

Για την πραγματοποίηση της συγκεκριμένης πρότασης θα απαιτηθεί η εργασία σε ομάδες και η συνεργασία πολλών σχολικών μονάδων, πάνω στην ίδια διερευνητική βάση, η οποία θα επιτευχθεί με τη βοήθεια της εφαρμογής wiki και διαδικτυακών σελίδων. Σύμφωνα με τον στόχο μακράς πνοής του διδακτικού σχεδιασμού (project) οι μαθητές θα κληθούν να εκπονήσουν μια κοινά αποδεκτή μετάφραση του ποιητικού κειμένου της *Αντιγόνης* του Σοφοκλή, προκειμένου να χρησιμοποιηθεί ως κείμενο για το ανέβασμα μιας θεατρικής παράστασης στο τέλος της χρονιάς.

Η εργασία θα ξεκινήσει από τη διδασκαλία στην τάξη (Β' Λυκείου), με όποιον τρόπο κρίνει ο διδάσκων προσηγορότερο, των προκαθορισμένων, από το Πρόγραμμα Σπουδών, τμημάτων του τραγικού λόγου. Όταν ολοκληρωθεί η πρώτη ενότητα, π.χ. ο πρόλογος, και οι μαθητές εξοικειωθούν με τη δυσκολία και την ιδιαιτερότητα της ποιητικής έκφρασης, στην προσπάθειά τους να την μεταφράσουν, θα τους προτείνουμε την ανάληψη μεταγνωστικών δραστηριοτήτων, σχετικά με την ίδια τη διαδικασία της μετάφρασης. Στη διεύθυνση <http://www.greek-language.gr> οι μαθητές, χωρισμένοι σε ομάδες θα μελετήσουν κείμενα σχετικά με την ενδογλωσσική μετάφραση. Στην ίδια, όμως, διεύθυνση θα έχουν και τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν την απόδοση του γνωστού τους πλέον «προλόγου», σε δύο λογοτεχνικές μεταγραφές. Θα συγκρίνουν τη δική τους μεταφραστική απόδοση με τις λογοτεχνικές του διαδικτύου και θα καταλήξουν στη σύνθεση μιας νέας εκδοχής που μπορεί να λάβει υπόψη της όλες τις προηγούμενες. Στα μέχρι τώρα βήματα, οι μαθητές μπορούν να συνεργάζονται στο πλαίσιο της τάξης τους ή ακόμα καλύτερα σε επίπεδο σχολικών μονάδων. Με δεδομένο ότι ο καθένας αποτελεί μέλος μιας ομάδας με συγκεκριμένη αποστολή, οι μαθητές συμμετέχουν στη διερεύνηση του θέματος που τους έχει ανατεθεί και συλλέγουν το κατάλληλο πληροφοριακό υλικό από τις πηγές που τους προτείνονται. Το υλικό αυτό τίθεται, μετά από επεξεργασία, στη διάθεση όλων, μέσω της σχετικής με το project εφαρμογής wiki.

Εφόσον οι μαθητές έχουν αποδεχθεί την ιδέα της δραματοποίησης του προλόγου, και των υπόλοιπων επεισοδίων, που εν τω μεταξύ διδάσκονται κανονικά στην τάξη, θα ξεκινήσει νέος κύκλος αναζήτησης στο διαδίκτυο. Θα επεξεργασθούν υλικό από θεατρικές παραστάσεις της *Αντιγόνης* αλλά και θα μελετήσουν δημοσιευμένες κριτικές γι' αυτές, σε προκαθορισμένες ιστοσελίδες (π.χ. <http://www.nt-archive.gr/plays.aspx> και <http://www.theatremuseum.gr>). Σχετική παράλληλη εργασία θα γίνεται και στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας με τη διδασκαλία της ενότητας για τη «θεατρική κριτική», που περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο «Παρουσίαση-κριτική» (Μπαλτά, 2010).

Επόμενο βήμα είναι να δοκιμάσουν οι μαθητές τις δυνατότητές τους στο ανέβασμα - θεατρική παράσταση ή θεατρικό αναλόγιο- συγκεκριμένων επεισοδίων της *Αντιγόνης*. Θα απευθυνθούν στους συμμαθητές των άλλων σχολείων για ανταλλαγή απόψεων και ανάληψη δράσης: θα συνταχθεί πρόσκληση - ενημέρωση από τη μαθητική κοινότητα που αναλαμβάνει τη συγκεκριμένη πρωτοβουλία, στην οποία θα παρουσιάζεται επιγραμματικά το χρονικό της ακολουθούμενης διαδικασίας. Τότε μπορεί να ξεκινήσει μια διαμαθητική ηλεκτρονική συνεργασία, με όρους που θα γίνουν δεκτοί από όλους τους συμμετέχοντες,

ώστε να εργάζονται όλοι εξίσου και να επωφελούνται από μια ανοιχτή διαδικασία μάθησης. Όταν οι μαθητές καταλήξουν σε κάποια μορφή δραματοποίησης επεισοδίων της τραγωδίας, συνεργατικά, από διαφορετικά τμήματα σχολείων μιας ευρύτερης περιοχής, θα ξεκινήσει η ετοιμασία του υποστηρικτικού υλικού της εκδήλωσης, με την «παραγωγή» προσκλήσεων, προγραμμάτων, διαφημίσεων κλπ. Αν κάποια σχολεία έχουν αναπτύξει επικοινωνία και πολιτιστικές επαφές με σχολεία του εξωτερικού είναι κατάλληλη η στιγμή για μια ακόμη διεύρυνση του σεναρίου, με την προοπτική της εμπλοκής της ξένης γλώσσας σ' αυτό. Μία ομάδα μαθητών θα αναλάβει τότε να μεταφέρει σε ξένη γλώσσα (π.χ. αγγλικά) το χρονικό της όλης προσπάθειας, θα μεταφράσει περιληπτικά τις σκηνές της Αντιγόνης που έχουν δραματοποιηθεί και θα συντάξει πρόσκληση προς τους αλλοδαπούς μαθητές για να παρακολουθήσουν το ανέβασμα της τραγωδίας, στο πλαίσιο πολιτιστικών σχολικών εκδηλώσεων και ανταλλαγών.

Συμπέρασμα - Αξιολόγηση

Πέρα από τις επιφυλάξεις και τους προβληματισμούς που θα μπορούσαν να διατυπωθούν απέναντι σε ένα σενάριο μακράς πνοής για μαθητές λυκειακών τάξεων, δεν μπορεί να αγνοηθεί ότι, με την προτεινόμενη διαδικασία, οι μαθητές απεγκλωβίζονται από τον μικρόκοσμο της τάξης με τις συγκεκριμένες σχέσεις που αναπτύσσονται σε αυτόν και έρχονται αντιμέτωποι με τη διαφορετική θέαση του ίδιου αντικείμενου, μέσα από τα μάτια των συνομηλίκων τους από άλλα σχολεία, σε διαφορετικές περιοχές. Ενισχύεται έτσι σε όλους τους συμμετέχοντες η αρχή του πλουραλισμού και υλοποιείται στην πράξη η πολυπόθητη διεύρυνση του πνευματικού τους ορίζοντα και η εμπέδωση της κριτικής σκέψης τους.

Αναφορές

- Αδαλόγλου, Κ. (2007). *Η γραπτή έκφραση των μαθητών, Προτάσεις για την αξιολόγηση και τη βελτίωσή της*. Αθήνα: Κέδρος.
- Downes, S. (2005). *E-Learning 2.0. eLearn Magazine*. Ανακτήθηκε στις 8 Ιουνίου 2010 από <http://www.elearnmag.org/subpage.cfm?section=articles&article=29-1>.
- Halliday, M. A. K. (1978). *Language as social semiotic: the social interpretation of language and meaning*. Baltimore: University Park Press, London: Edward Arnold.
- Hymes, D. (1972). On communicative competence. In J. B. Pride & J. Holmes (eds.), *Sociolinguistics* (pp. 269-293). London: Penguin.
- ΠΥ (2007). *Επιμορφωτικό υλικό για την εκπαίδευση των επιμορφωτών στα ΠΑΚΕ. Γενικό Μέρος*. Πάτρα.
- Κακριδής, Ι. Θ. (1979). Το μεταφραστικό πρόβλημα. *Η βιβλιοθήκη του φιλόλογου*, 7. Αθήνα.
- Μπαλτά, Σ. (2010). Η αξιοποίηση των ΤΠΕ στην έκφραση-έκθεση: διαθεματική προσέγγιση στην ενότητα «παρουσίαση-κριτική» Β' λυκείου με τη μέθοδο της ιστοεξερεύνησης. *Πρακτικά επιμορφωτικής ημερίδας "Σύγχρονες προσεγγίσεις στη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων: Η δυναμική των ΤΠΕ"*. Αθήνα: Ελληνογαλλική Σχολή Ουρσουλινών.
- ΟΕΔΒ (1998). *Οδηγίες για τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων στο Λύκειο κατά το σχολικό έτος 1998-99*. (σ. 12-13). Αθήνα.
- Σιδηροπούλου, Α., & Μαυροματάκη, Σ. (2008). Ένα ισχυρό εργαλείο εκπαίδευσης που στηρίζεται στη συνεργασία και στον επικοινωνιακό. *Wikis: περιγραφή, χρήση και εφαρμογές στην εκπαίδευση. Πρακτικά 2^{ου} Πανελληνίου Επιστημονικού Φοιτητικού Συνεδρίου Πληροφορικής*. Σάμος.